

Acta Juris Stetinensis

2022, nr 1 (vol. 37), 241–251
ISSN (print) 2083-4373 ISSN (online) 2545-3181
DOI: 10.18276/ais.2022.37-16

Agata Szwed
mgr
Uniwersytet Szczeciński
e-mail: agata.szwed@usz.edu.pl
ORCID: 0000-0002-3836-3646

Bartosz Pacholski
mgr
Uniwersytet Szczeciński
e-mail: bartosz.pacholski@usz.edu.pl
ORCID: 0000-0002-4328-4491

Ogólnopolska konferencja naukowa „Inkluzja społeczna osób z niepełnosprawnościami” Międzyzdroje, 23–24 września 2021 roku

W dniach 23–24 września 2021 roku w Międzyzdrojach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa zatytułowana „Inkluzja społeczna osób z niepełnosprawnościami”, która została zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Celem konferencji była ocena obowiązujących aktów prawnych w tytułowym zakresie, jak również próba wypracowania kompleksowego modelu ochrony praw osób z niepełnosprawnościami w ramach postulatów *de lege ferenda*. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele nauk prawnych, medycznych, pedagogicznych, socjologicznych, ekonomicznych oraz technicznych z wielu ośrodków naukowych i przedstawiciele organizacji oraz instytucji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Patronat honorowy nad wydarzeniem objęli: Rzecznik Praw Obywatelskich, Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego, Prezydent Miasta Szczecin oraz Okręgowa Izba Radców Prawnych w Szczecinie.

Dwudniowa konferencja odbyła się w formie stacjonarnej oraz zdalnej poprzez transmisję online na żywo, za pośrednictwem platformy MS Teams. Pierwszego

dnia obrad odbyło się pięć paneli dyskusyjnych, natomiast drugiego dnia kolejne cztery.

Wykład inauguracyjny wygłosiła Monika Wiszyńska z Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Omówiła zagadnienie wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce. Powołała się na obowiązujące przepisy prawne, a także przedstawiła rolę oraz rekomendacje Rzecznika Praw Obywatelskich jako organu monitorującego wdrażanie w Polsce postanowień tytułowej konwencji. Następnie głos zabrała prorektor ds. studenckich US dr hab. Katarzyna Kotarska, prof. US, witając – także w języku migowym – wszystkich zgromadzonych. Obrady otworzyła dziekan Wydziału Prawa i Administracji US dr hab. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, prof. US, wprowadzając uczestników w problematykę konferencji. Na jej naukową doniosłość wpłynęła nade wszystko potrzeba zmiany perspektywy postrzegania statusu osób niepełnosprawnych, ewoluująca w kierunku nowoczesnych standardów ochrony praw człowieka, jego godności oraz prawa do niezależnego i aktywnego życia w społeczeństwie, u podstaw której leży prawnie pożądana społeczna inkluzja tej grupy społecznej.

Pierwszy panel „Zagadnienia wstępne”, któremu przewodniczyła dr hab. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, prof. US, rozpoczęła dr hab. Iwona Wrońska (UwB) wystąpieniem zatytułowanym *Definiowanie pozytywnej dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami*, omawiając instrument prawny, który daje możliwość realizowania w pełni zasady równości. Jego głównym zadaniem jest przede wszystkim ułatwienie tej grupie osób funkcjonowania w sposób równy bądź zbliżony do osób, które niepełnosprawności nie mają. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jacek Sobczak (AEH), prezentując wystąpienie zatytułowane *Głusi w labiryncie prawa*, które było tłumaczone na język migowy. Wyraził zadowolenie, że przyszło mu występować w Międzynarodowym Dniu Języków Migowych i odniósł się do ich klasyfikacji. Skupił się na omówieniu przepisów polskiego kodeksu cywilnego, które regulują sytuację osób głuchych. Następnie swój referat zatytułowany *Inkluzja – dyskurs niepokoju* przedstawiła dr hab. Irena Ramik-Mażewska, prof. US. Przedstawiła podstawowe pojęcia odnoszące się do tytułowej problematyki, a także omówiła jej praktyczne wymiary, takie jak promowanie odejścia od nozologicznych analiz niepełnosprawności na rzecz analiz funkcjonalnych, przełamywanie mentalnych barier względem osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie, a szczególnie w systemie edukacji włączającej. Ostatnie wystąpienie *Zastosowanie skali SCOPE do pomiaru inkluzji społecznej* wygłosił dr hab. Łukasz Balwicki, prof. GUMed. Wskazał definicję pojęcia włączenia społecznego, a także skale i narzędzia jego pomiaru, skupiając się na skali Social and Community Opportunities Profile (SCOPE). Przedstawił wyniki i wnioski z badań osiągniętych dzięki zastosowaniu tej skali, prowadzonych w Polsce na wybranej grupie pacjentów psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej.

Drugiemu panelowi „Inkluzja społeczna w prawie międzynarodowym” przewodniczył prof. dr hab. Jacek Sobczak (AEH). Pierwsze wystąpienie, którego tytuł brzmiał: *Samodzielność, integracja i niedyskryminacja osób niepełnosprawnych z perspektywy prawa międzynarodowego*, przedstawiła dr hab. Agata Wnukiewicz-Kozłowska (UWr). Przywołała pojęcie osoby niepełnosprawnej i dyskryminacji wynikających z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, wskazała na cel i funkcje prawa w zakresie zapewnienia osobom niepełnosprawnym równego funkcjonowania i korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności. Powołała się przy tym także na orzecznictwo TSUE i ETPCz. Następnie prof. dr hab. Jerzy Menkes (SGH) wygłosił referat *„Inkluzja społeczna” przez pryzmat prawa międzynarodowego praw człowieka*. Skoncentrował się na stosunkowo wąskim wycinku tego zagadnienia, a mianowicie na Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i inkluzji społecznej z perspektywy prawa międzynarodowego. Omówił problem dyskryminacji osób niepełnosprawnych i konieczności wyrównywania ich szans w perspektywie społecznej i prawnej. Poczynił także krytykę postanowień przedmiotowej konwencji. Kolejne wystąpienie *Problematyka równości i inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami w dorobku normatywnym Rady Europy* zaprezentował prof. dr hab. Tadeusz Gadkowski (UAM). Powołał się na regulacje zawarte w Europejskiej Karcie Społecznej i jej systemie (w tym działalności Europejskiego Komitetu Praw Społecznych), w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz w orzecznictwie ETPCz, a także w regulacjach *soft law* utworzonych na forum Rady Europy. W tym panelu swój referat zatytułowany *(Nie)osiągnięcia Unii Europejskiej w inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami – ocena kompetencji UE, osiągniętego stanu prawnego i wybranych aktywności* przedstawił prof. dr hab. Robert Grzeszczak (UW). Omówił działalność tytułowej organizacji w zakresie włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami, prowadzoną przez nią od początku lat 70. XX wieku w ramach zasady pomocniczości. Wskazał, że inkluzja społeczna tych osób należy przede wszystkim do kompetencji państw członkowskich, a nie do kompetencji unijnych. Podkreślił także wartość ewolucji działalności UE i orzecznictwa TSUE w kierunku rozwijania i przestrzegania praw człowieka. Następnie dr Anna Czaplińska (UŁ) zaprezentowała rozważania nt. *Inkluzji osób z niepełnosprawnościami w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE*. Podkreśliła przychylne podejście TSUE do tych osób, dokonała również egzemplifikacji wyroków Trybunału w sprawach dotyczących dyskryminacji, spraw zatrudnienia, a przede wszystkim dyrektywy 2000/78, która uszczegóławia zasadę niedyskryminacji w przypadku zatrudnienia. Na zakończenie drugiego panelu wystąpiła dr hab. Joanna Nowakowska-Małusecka, prof. UŚ, która przybliżyła tematykę *Inkluzji kobiet i dzieci z niepełnosprawnościami powstałymi na skutek konfliktów zbrojnych*. Przedstawiła wątek dwóch płaszczyzn dyskryminacji

kobiet i dzieci przebywających w konflikcie zbrojnym – przynależności do grup szczególnie wrażliwych oraz posiadania niepełnosprawności. Omówiła regulacje międzynarodowego prawa humanitarnego w tym zakresie, a przede wszystkim postanowienia konwencji genewskich.

Trzeci panel „Inkluzja społeczna jako zagadnienie interdyscyplinarne – sesja zdalna cz. 1”, moderowany przez dra hab. Wojciecha Sz. Staszewskiego, prof. US, rozpoczął się od wystąpienia dr hab. Bernadety Szczupał, prof. APS, zatytułowanego *Autonomia jako wyznacznik godności osób przewlekle chorych*. Prelegentka wskazała na potrzebę zwrócenia uwagi na potrzebę dokonywania autonomicznych decyzji przez osoby przewlekle chore, jak również nad kwestią ich ubezwłasnowolnienia oraz wynikających z tego problemów wpływających na poczucie własnej godności. Kolejny referat *(Nie)integracyjny charakter edukacji włączającej uczniów z niepełnosprawnością* zaprezentowała dr Jolanta Lipińska-Lokś (UWr). Omówiła obecnie funkcjonujący w polskich szkołach model edukacji osób niepełnosprawnych, wskazała także na potrzebę współpracy w tym zakresie zarówno dzieci, rodziców, pedagogów, jak i instytucji publicznych, aby wyeliminować wciąż silnie istniejące bariery. Następnie wystąpienie *Inkluzja społeczna osób z niepełnosprawnościami w Polsce* wygłosiła dr Anna Daszewska (UWM). Podjęła rozważania na temat wykluczenia społecznego, a także wad w zakresie realizacji prawa do edukacji niepełnosprawnych dzieci i młodzieży w Polsce. Powołała się przy tym na obowiązujące akty prawa krajowego oraz specjalistyczną literaturę przedmiotu. Swoje wystąpienie *Prawne aspekty polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnością* zaprezentowała dr Anna Nowicka-Skóra (APS). Wskazała na cel prowadzenia tej polityki, jakim jest zapewnienie dobrostanu tych osób oraz ich partycypacji społecznej, a także prawne narzędzia do realizacji tego celu. W obecnej rzeczywistości ustawodawca dąży do udoskonalania polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych w wymiarze indywidualnym i społecznym za pomocą odpowiednich aktów prawa krajowego i międzynarodowego. W następnej kolejności wystąpienie *Inkluzja społeczna w obszarach wiejskich* przedstawiła dr Małgorzata Ewelina Szymańska (UMCS). Przywołała definicję pojęcia zawartego w tytule, dokonała egzemplifikacji i omówienia różnych rodzajów strategii włączenia społecznego. Wskazała na działania wspólnotowe, które mają służyć eliminacji negatywnych zjawisk społecznych (np. ubóstwa, bezrobocia) na obszarach wiejskich, szczególną uwagę zwracając na postanowienia ustawy o spółdzielniach socjalnych. Ostatni referat *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – procedura postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie wobec dorosłego pacjenta* wygłosiła mgr Sylwia Trafna-Jurkiewicz (WSZ Toruń). Omówiła tzw. zegar przemocy w Polsce, liczbę przypadków śmiertelnych związanych z przemocą w rodzinie, formy dokonywania tej przemocy, a także prawnomiędzynarodowe i krajowe dokumenty

przeciwdziałające przemocy i wspierające ochronę ofiar. Przedstawiła także dobre praktyki szpitala psychiatrycznego w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie.

Czwartemu panelowi „Prawa osób z niepełnosprawnościami w prawie międzynarodowym” przewodniczyła dr hab. Joanna Nowakowska-Małusecka, prof. UŚ. Pierwsze wystąpienie zatytułowane *Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami jako wzór dla przyszłej konwencji o prawach osób starszych* wygłosiła prof. dr hab. Barbara Mikołajczyk (UŚ). Przywołała prawnomiędzynarodowe akty odnoszące się do ochrony prawnej osób starszych, w tym na akty *soft law* wypracowane na poziomie uniwersalnym oraz na poziomie regionalnych systemów praw człowieka. Podała przykłady, w jakim stopniu konwencyjne rozwiązania dotyczące inkluzji osób z niepełnosprawnościami mogą zostać wykorzystane w przyszłej konwencji o prawach osób starszych. Następnie referat *Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami a zgłaszanie zastrzeżeń niedopuszczalnych* wygłosił dr hab. Tomasz Kamiński (UW). Omawiając przedmiotową tematykę, powołał się na postanowienia Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 roku, komentarz Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ do ostatecznej wersji tej konwencji, a także wskazówki ONZ do składania sprzeciwów i zastrzeżeń zwane *Guide to practice on Reservations to treaties* z 2011 roku. W kolejnym wystąpieniu dr Agnieszka Wedeł-Domaradzka (UKW) omówiła *Prawa osób z niepełnosprawnościami w kontekście problemów pozbawienia wolności – wnioski z orzecznictwa ETPC*. Przedstawiła najistotniejsze naruszenia, jakie pojawiają się w tym kontekście w orzecznictwie Trybunału, a głównie w rozstrzygnięciach na gruncie art. 3 i 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W pierwszej części wystąpienia podała egzemplifikację wniosków z wyroków dotyczących osób z niepełnosprawnościami fizycznymi, w drugiej części natomiast osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi. Temat *Sytuacja osób z niepełnosprawnościami z perspektywy Nowego Paktu o Migracji i Azylu* zaprezentowała dr Magdalena Półtorak (UŚ). Podkreśliła, że mimo iż grupa tych osób nie jest wprost wskazana jako podmiot regulacji w tytułowym pakcie, to nie ignoruje się równocześnie jej potrzeb i dostępu do procedury azylowej. Omówiła te kwestie w ramach sekcji dotyczących nowych procedur granicznych, mechanizmu solidarnościowego, a także wspierania dzieci oraz osób wymagających szczególnego traktowania. Z kolei dr Karolina Sztobryn (UŁ) omówiła *Sytuację prawną osób z niepełnosprawnością jako konsumentów w UE i w Polsce*. Wykazała problem braku wystarczających przepisów prawnych na poziomie krajowym i unijnym, które dotyczą dostępu osób z niepełnosprawnościami do towarów i usług. Ostatnie wystąpienie w tym panelu, zatytułowane *Prawo do edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną w dobie kryzysu pandemii COVID-19*, przedstawiła dr Małgorzata Myl (UŚ). Omówiła statystyki wykazujące liczbę osób

z niepełnosprawnościami w skali globalnej i krajowej, z podziałem na płeć i wiek oraz typ niepełnosprawności, jak również akty prawnoczłowiecze regulujące kwestie prawa do edukacji, w tym dokumenty Komitetu Praw Społecznych, Gospodarczych i Kulturalnych. Poczyniła krytykę możliwości realizacji tego prawa podczas nauki zdalnej w dobie pandemii koronawirusa.

Obradom piątego panelu „Inkluzja społeczna jako zagadnienie interdyscyplinarne – sesja zdalna cz. 2” przewodniczyła dr hab. Iwona Wrońska (UwB). Jako pierwsza głos zabrała dr Anna Drabarz (UwB), przedstawiając referat *Ableizm w polskiej nauce, czyli o potrzebie włączenia perspektywy niepełnosprawności w naukach prawnych*. Poruszyła problem dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność osób nią dotkniętych nie tylko bezpośrednio, lecz także pośrednio. Wysunęła postulat przeanalizowania relacji między prawem a niepełnosprawnością, przy jednoczesnym zakwestionowaniu ableizmu i podkreśleniu potrzeby wzmocnienia w tym zakresie zasady sprawiedliwości społecznej. Następnie mgr Cezary Pachnik (UwB) wygłosił referat *Pandemia COVID-19 a inkluzja społeczna osób z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii*. Przedstawił źródła praw, z jakich korzystają takie osoby – tak krajowe, jak i międzynarodowe. Odniósł się do zagrożeń w ich realizacji, na jakie te osoby są narażone w dobie pandemii, oraz sposoby rozwiązania powstałych problemów. Z kolei wystąpienie zatytułowane *Prawo do pomocy humanitarnej dla osób z niepełnosprawnością w świetle prawa międzynarodowego publicznego* przedstawiła dr Zuzanna Kulińska-Kępa (UW). Przedstawiła tytułowe zagadnienie, analizując postanowienia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, konkretne prawa wynikające z dostępu do pomocy humanitarnej, a także odwołała się do wydarzeń na arenie geopolitycznej z ostatnich lat. W następnej kolejności wystąpiła mgr Justyna Adamczyk (UwB), omawiając zagadnienie: *Komitet Praw Osób Niepełnosprawnych i jego rola na tle postanowień Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych*. Przedstawiła aspekty proceduralne dokonywania kontroli wykonywania konwencji przez poszczególne państwa, w tym kryteria dopuszczalności wnoszenia skarg do Komitetu. Referat *Recepcja cudzoziemców z niepełnosprawnościami w świetle prawa UE i prawa polskiego* przedstawiła dr hab. Anna Kosińska, prof. KUL. Omówiła dostęp do procedury udzielania ochrony międzynarodowej na podstawie polskiej ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, a także gwarancje w procedurze dublińskiej. Podkreśliła, że w świetle regulacji prawnych osoby będące uchodźcami, migrantami oraz czekające na rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony, które są równocześnie osobami z niepełnosprawnościami, należą do grupy osób podwójnie szczególnie wrażliwych. Temat *Ojcostwo mężczyzny z niepełnosprawnością – możliwości i ograniczenia roli w perspektywie inkluzji społecznej* omówiła dr Magdalena Wałachowska (APS). Poruszyła problem z perspektywy pedagogiki specjalnej i psychologii rozwojowej, odwołując się do statystyk wskazujących na

to, że zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami to osoby samotne. Wskazała niemniej na ich prawo do zawarcia związku małżeńskiego, prawo do posiadania dzieci oraz na obawy i przeszkody społeczne w tworzeniu rodziny przez mężczyzn z niepełnosprawnościami. Ostatnie wystąpienie *Percepcja inkluzji społecznej przez osoby z niepełnosprawnością wzroku* zaprezentowała dr Małgorzata Bilewicz (UwB). Przedstawiła wyniki swoich badań dokonanych na takich osobach potwierdzające tezę, że są one dyskryminowane, mają dużą trudność w odgrywaniu ról społecznych w porównaniu do osób zdrowych. Ich inkluzja społeczna wciąż jest niejako iluzoryczna, ponieważ osoby z niepełnosprawnością wzroku integrują się raczej w swoim towarzystwie, niemniej w ostatnich latach nastąpił w tym zakresie duży postęp, szczególnie w obszarze technologii, cyfryzacji i kultury.

Drugi dzień obrad rozpoczął szósty panel „Kultura i edukacja a prawa osób z niepełnosprawnościami w prawie polskim” prowadzony przez prof. dr hab. Barbarę Mikołajczyk (UŚ). Jako pierwsza zabrała głos dr hab. prof. UAM Maria Gołda-Sobczak, przedstawiając rozważania *Uczestnictwa osób niepełnosprawnych w kulturze jako elementu zrównoważonego rozwoju*. Wskazała na problem dostępności instytucji kulturalnych w kontekście potrzeb dzieci, zwłaszcza posiadających ograniczenia wzrokowe. Następnie dr hab. Ksenia Kakareko (UW) wygłosiła referat *Prawo autorskie wobec twórczości oraz dostępu do kultury osób niepełnosprawnych*. Podstawowym konfliktem praw autorskich zauważonym przez prelegentkę jest praca tłumaczy na język migowy podczas transmisji telewizyjnych – czy tłumacz tworzy opracowanie, pozostające pod ochroną prawa autorskiego, czy jest to jedynie czynność techniczna? Wskazując na szeroką dyskusję doktrynalną w tym zakresie, prelegentka zauważyła nieadekwatne warunki dla oceny specyficznego rodzaju pracy wykonywanej na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, a obiektywna ocena specyfiki pracy tłumaczy migowych uzasadnia uznanie efektów ich pracy za utwór w rozumieniu prawa autorskiego. Dr n. med. Ewelina Lulińska (AWFiS) oraz Agnieszka Lulińska (UWM) wprowadziły słuchaczy w tematykę *Aktywności fizycznej dziecka niesłyszącego jako fundamentu budowania relacji społecznych*. Omówiły istotną rolę, jaką odgrywa aktywność fizyczna w kontekście inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami, będąc jednocześnie istotnym elementem budowy pewności siebie zwłaszcza u młodych. Podczas wystąpienia odtworzyły wypowiedzi swoich podopiecznych, którzy wskazywali na zalety podjętych przez siebie wyzwań sportowych. Kolejne wystąpienie *Gwarancje praw studentów z niepełnosprawnościami na gruncie obowiązujących przepisów prawa* zaprezentował mgr Paweł Robak (KUL). Zauważył, że sytuacja osób niepełnosprawnych na polskich uczelniach zmienia się na lepsze, o czym świadczy coraz większa liczba studentów z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Autor omówił akty prawne gwarantujące niepełnosprawnym dostęp do edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego, odnosząc się

do aktów prawa międzynarodowego, zwłaszcza Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 roku, a także do krajowego porządku prawnego – ustawy z 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Referat *Algorytmy – zbawienie czy przekleństwo dla osób z niepełnosprawnościami? Perspektywa prawnomiędzynarodowa* przedstawiła dr Dominika Iwan (UŚ). Prelegentka wykazała, że obecnie prawo międzynarodowe jest dostosowane do zapobiegania i reagowania na naruszenia praw osób z niepełnosprawnościami, które są spowodowane użyciem algorytmów w sektorze publicznym i prywatnym. Zwróciła jednocześnie uwagę, że wykorzystanie systemów opartych na algorytmach wymaga zrozumienia ich złożoności oraz potrzeb końcowych użytkowników. Ostatnie wystąpienie w ramach panelu VI wygłosiła mgr Małgorzata Płoszaj (UP), przedstawiając zagadnienie *W kierunku edukacji inkluzyjnej dzieci z ASD. Skuteczność szkolenia nauczycieli na temat ASD*. Zauważyła, że w krajach Unii Europejskiej odchodzi się od szkolnictwa specjalnego na rzecz kształcenia integracyjnego lub inkluzyjnego, dlatego bardzo istotne jest odpowiednie przygotowanie kadry pedagogicznej do pracy z uczniem ze spektrum autyzmu. Model doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół ogólnodostępnych w zakresie pracy z dzieckiem z ASD powinien zatem uwzględniać podnoszenie jakości ich pracy, a także stopniowo wpływać na ich wiedzę, postawy, sposób myślenia nauczycieli oraz na zmianę praktyki nauczania i koncentrację na efektach w postaci wzrostu osiągnięć ucznia.

Panel siódmy skupiony był wokół tematu „Praca i świadczenia a prawa osób z niepełnosprawnościami w prawie polskim”. Obrady pod przewodnictwem prof. dr. hab. Tadeusza Gadkowskiego (UAM) rozpoczęły się od wystąpienia *Inkluzja społeczno-zawodowa dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną* dr hab. prof. UW r Beaty Cytowskiej. Zauważył, że wśród publikacji z zakresu inkluzji społeczno-zawodowej dominują badania dotyczące areny życia związanej z aktywnością kulturalną. Drugim istotnym elementem w tym kontekście jest praca zawodowa, szczególnie w środowisku otwartego rynku pracy, gdyż sprzyja to rozwojowo wielu kompetencjom społecznym oraz osobistym osób z niepełnosprawnościami. Następnie głos zabrał dr hab. Marcin Wujczyk (UJ), prezentując *Obowiązek pracodawcy zapewnienia niezbędnych racjonalnych usprawnień jako forma inkluzji pracowników z niepełnosprawnością w miejscu pracy*. Autor przedstawił regulacje zawarte w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, wyznaczającej obowiązek zapewnienia niezbędnych racjonalnych usprawnień, komentując wskazany przepis zarówno z perspektywy pracodawcy, jak i pracownika. Kolejno dr Urszula Torbus (UŚ) wygłosiła referat *Wyrównanie szans pracowników z niepełnosprawnościami*

poprzez racjonalne usprawnienia, zwracając uwagę na kluczowe znaczenie aktywizacji zawodowej w ramach Strategii Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2023. Odnosząc się do obowiązku zapewniania racjonalnych usprawnień przez pracodawcę, wskazano na charakter reaktywny tej instytucji – powstania obowiązku w momencie zgłoszenia potrzeb podmiotowi powierzającemu wykonywanie pracy, który powinien podjąć czynności zmierzające do zapewnienia osobie z niepełnosprawnością warunków pracy adekwatnych do jej niepełnosprawności, brak takich działań będzie zaś oznaczał dyskryminację. Dr hab. prof. UJ Katarzyna Małysa-Sulińska oraz dr hab. prof. UEK Magdalena Małecka-Łyszczek omówiły *Świadczenia dla opiekunów osób niepełnosprawnych*, wskazując na zbliżony charakter trzech świadczeń zasługujących na szczególną uwagę: świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego oraz zasiłku na opiekuna. Prelegentki uznały, że kształt obecnych regulacji wymaga szerokiej dyskusji, w szczególności w zakresie zasadności utrzymywania wszystkich rodzajów świadczeń oraz przesłanek dla ich przyznania. Kolejny temat: *Osoba (nie)pełnosprawna intelektualnie, ale pełnosprawna zawodowo – osiągnięcie sukcesu na rynku pracy absolwentów Branżowej Szkoły Specjalnej* zaprezentowała dr Iwona Wrycz (OSW Słupsk). Przedstawiła szczególne znaczenie pracy w odniesieniu do osób niepełnosprawnych ze względu na charakter rehabilitacyjny podjęcia działalności zawodowej. Absolwenci Branżowej Szkoły Specjalnej są przygotowani do wykonywania prac pomocniczych w obiektach świadczących usługi hotelarskie, a z zebranych w trakcie badań danych wynika, że prawie wszyscy absolwenci są zatrudnieni na otwartym bądź chronionym rynku pracy. Ostatnie wystąpienie w ramach panelu o pracy i świadczeniach *Procedura pozyskiwania refundacji na tle porównawczym dla osób chorych na cukrzycę* przedstawiła mgr Marta Hylewska (UJ). Odnotowała, że cukrzyca jest zaliczana do chorób społecznych i cywilizacyjnych, a zakres jej leczenia uzależniony jest od typu jednostki chorobowej. Omówiła także procedurę uzyskiwania specjalistycznego sprzętu medycznego (m.in. pompy insulinowej) i zauważyła, że poziom dofinansowania uzależniony jest od wieku pacjentów.

Ósmy panel konferencji zatytułowano „Prawne i pozaprawne uwarunkowania dostępności w Polsce”, a jego moderatorem była dr hab. prof. UEK Magdalena Małecka-Łyszczek. Pierwszy referat *Empatia, egoizm, ekonomia – czyli jak realizować dostępność opartą na projektowaniu uniwersalnym* przedstawił dr hab. inż. arch. prof. PG Marek Wysocki. Zauważył, że dostępność dla osób niepełnosprawnych jest ważna ze względu na integrację, samodzielność i niezależność, a także realizację praw człowieka oraz praw obywatelskich. Dodatkowo z dostępności korzystają wszyscy, a projektowanie uniwersalne promuje różnorodność użytkowników. Następnie prelegent odniósł się również do regulacji zawartych w ustawie z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

oraz programie rządowym „Dostępność Plus”. Następnie dr hab. Joanna Kossewska (UP) przedstawiła *Ekologiczne konteksty społecznej inkluzji w ujęciu strukturalnym*. Zdefiniowała pojęcie inkluzji społecznej jako włączenie osoby z niepełnosprawnościami do życia społecznego, z czym związane są pojęcia takie jak interakcja i partycypacja społeczna. Przedstawiła mechanizm wspierania inkluzji społecznej w ramach modelu BASE – Behavioral, Academic, and Social Engagement. Ostatnie wystąpienie *Rola organizacji pozarządowych w inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami – analiza systemowa na wybranych przykładach* wygłosiła dr Iwona Warchoł (UTH Radom). Przedstawiła dane statystyczne dotyczące działalności jednostek reintegracji społeczno-zawodowej (centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej). Dodatkowo zaprezentowała przykłady organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami (Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Głuchych, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”, Stowarzyszenie Otwarte Drzwi).

Ostatni – dziewiąty panel „Prawa osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych gałęziach prawa polskiego” moderowany przez dr hab. Tomasza Dubowskiego (UwB) rozpoczął się od wystąpienia dr hab. prof. UG Małgorzaty Balwickiej-Szczyrby *Rozważania nad modelem wsparcia osób starszych z niepełnosprawnością w obrocie cywilnoprawnym*. Prelegentka zauważyła, że obecne regulacje prawne były przyjmowane w innej sytuacji demograficznej w społeczeństwie, a aktualnie państwo powinno być strażnikiem praw, tak aby osoby starsze mogły jak najdłużej i jak najlepiej występować w obrocie cywilnoprawnym. Przepisy powinny zapewniać pierwszeństwo działania osób starszych, co można osiągnąć m.in. dzięki instytucji pełnomocnictw wyprzedzających, znanej z prawa niemieckiego. Następnie dr Maciej Domański (UJ, IWS) przedstawił *Problemy likwidacji instytucji ubezwłasnowolnienia w polskim prawie*. Wśród wad ubezwłasnowolnienia wskazał na charakter totalny tej instytucji, stygmatyzującą nazwę oraz bardzo szeroki zakres zastosowania. Autor wystąpienia zauważył, że w projektowanych rozwiązaniach pewne elementy ubezwłasnowolnienia muszą pozostać w mocy, ale z zachowaniem zasady subsidiarności, ochrony przed nadużyciami i z maksymalnym poszanowaniem woli osoby z niepełnosprawnościami. Kolejny referat *Osoby z niepełnosprawnościami w postępowaniu karnym – uregulowania prawne v. praktyka* wygłosiła dr Ilona Topa (UŚ). Podkreśliła konieczność zapewnienia prawa do sądu, w tym skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla osób niepełnosprawnych poprzez dostosowania proceduralne i szkolenia kadry wymiaru sprawiedliwości. Państwa powinny usunąć wszelkie utrudnienia prawne i faktyczne dla osób niepełnosprawnych i zapewnić im niezbędne wsparcie. Temat *Ochrona praw pacjentów szpitala psychiatrycznego* przedstawił dr Jan Ciechorski (WSH), zaczynając od uwagi, że przede wszystkim

należy przestrzegać obowiązującego prawa. Wśród grupy praw pacjenta szpitala psychiatrycznego wymienił prawo do: świadczeń zdrowotnych, poszanowania autonomii, kontaktu z osobami trzecimi oraz prawa osób przymusowo przyjętych do szpitala psychiatrycznego. Ostatnim wystąpieniem w ramach panelu był referat *Możliwości implementacji w Polsce mechanizmu racjonalnych dostosowań – aspekty prawne i praktyczne* przygotowany przez doktora Łukasza Orylskiego (Fundacja CPON Warszawa). Autor zwrócił uwagę na uniwersalne znaczenie racjonalnego dostosowania dla zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych. Wskazał także na konieczność dialogu pomiędzy prawnikami tworzącymi przepisy prawa a praktykami zajmującymi się ochroną praw osób niepełnosprawnych.

W ramach każdego panelu, po wystąpieniach referentów, odbywała się ożywiona dyskusja. Podsumowania obrad dokonała dr hab. Ewelina Cała-Wacinkiewicz, prof. US, która podziękowała wszystkim uczestnikom za ciekawą wymianę myśli na temat inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Konferencja uzyskała dofinansowanie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z programu „Doskonała Nauka” oraz była współfinansowana ze środków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego.

CYTOWANIE

Szwed A., Pacholski B., *Ogólnopolska konferencja naukowa „Inkluzja społeczna osób z niepełnosprawnościami” Międzyzdroje, 23–24 września 2021 roku*, „Acta Iuris Stetinensis” 2022, nr 1 (vol. 37), 241–251, DOI: 10.18276/ais.2022.37-16.